

سلسله درس های محدودیت

حلقه دهم

انتظار فرج

دکتر سید محمد کبیری هاشمی



سرشناسه: بنی‌هاشمی، سید محمد، ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور: انتظار فرج؛ سلسله درس‌های مهدویت، حلقهٔ دهم /
سید محمد بنی‌هاشمی.
مشخصات نشر: تهران: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۲۲۸ ص.
شابک جلد دهم: ۴ - ۲۱۱ - ۵۳۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸
شابک دور: ۲ - ۱۵۸ - ۵۳۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.
یادداشت: کتابنامه: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع: محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. احادیث، مهدویت.
موضوع: محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ ق. غیبت، دعاها.
رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ س ۸ ب ۸۳ / BP ۲۲۴
رده‌بندی دیوبی: ۴۶۲ / ۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۱۷۲۹۴۱۵

شابک ۴ - ۲۱۱ - ۵۳۹ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ISBN 978 - 964 - 539 - 211 - 4

انتظار فرج

سلسله درس‌های مهدویت (۱۰)
سید محمد بنی‌هاشمی
ناشر: مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر
نوبت چاپ: دوم / ۱۳۹۰
تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه
حروفچینی: شبیر / ۷۷۵۲۱۸۳۶
چاپ: زندق

دفتر مرکزی: خیابان مجاهدین، چهارراه آبسردار، ساختمان پزشکان، واحد ۹ تلفن و فاکس: ۷۷۵۲۱۸۳۶ (خط ۶)
فروشگاه: تهران، خیابان ایران، خیابان مهدوی‌پور، پلاک ۶۴ تلفن: ۰۲۱-۶۶۸۰۱۳۳۵ (خط ۴) ۷۵۲۱۸۳۶ (۰۹۳۵)

وب سایت: <http://www.monir.com>
پست الکترونیک: info@monir.com

دیگر مراکز بخش: تبریز (صحیفه) ۰۴۱۱-۵۵۵۱۸۴۸ * اهواز (رشد) ۰۶۱۱-۲۲۱۷۰۰۱ * مشهد ۰۵۱۱-۲۲۵۷۲۵۷
شیراز (شاهچراغ) ۰۷۱۱-۲۲۲۱۹۱۶ * اصفهان (مهر قائم) ۰۳۱۱-۲۲۲۱۹۹۵ * دزفول (معراج) ۰۶۴۱-۲۲۶۱۸۲۱

۳۸۰۰ تومان



این حلقه به نیابت از:
مدافع مکتب تشیع
علامه حلی رحمته الله علیه به پیشگاه:
میهن دخت سیدالشهداء علیها السلام
حضرت سکینه علیها السلام
تقدیم می‌گردد.



فهرست مطالب

بخش اول: اهمیت و تعریف انتظار

۱۵	فصل اول: وجوب انتظار
۱۵	درس اول: وجوب انتظار
۱۵	انتظار، شرط قبولی اعمال
۱۹	وجوب انتظار قائم <small>عَلَيْهِ</small>
۲۰	عوامل ایجاد کننده انتظار
۲۷	فصل دوم: انتظار ظهور
۲۷	درس دوم: انتظار ظهور
۲۷	غیر قابل توصیف بودن انتظار
۲۹	تعریف انتظار از روی ملزومات و لوازم آن
۳۱	آمادگی برای ظهور امام <small>عَلَيْهِ</small>
۳۵	فصل سوم: انتظار فرج
۳۵	درس سوم: انتظار فرج



۸۷	فصل دوم: انتظار فرج منتظر
۸۷	درس هشتم: انتظار فرج کامل
۸۷	صاحب بالاترین درجهٔ ایمان
۸۸	صاحب شدیدترین گرفتاری
۸۹	سپرده شدن هدایت خلق به امام <small>علیه السلام</small>
۹۱	گرفتاری امام عصر <small>علیه السلام</small> به سبب گرفتاری های شیعیان
۹۸	درس نهم: برترین منتظر
۹۸	اطلاق «منتظر» بر امام عصر <small>علیه السلام</small> در احادیث
۱۰۰	دعای غَبَرَات
۱۰۶	پرسش های مفهومی از درس های ۸ و ۹
۱۰۷	فصل سوم: مراتب انتظار فرج
۱۰۷	درس دهم: جایگاه «نیت» در عبادات
۱۰۷	ارزش عمل به نیت آن است
۱۰۹	قصد قربت در نیت
۱۱۳	مراتب قصد قربت
۱۲۰	درس یازدهم: قصد قربت در انتظار فرج امام عصر <small>علیه السلام</small>
۱۲۰	انتظار فرج بدون قصد قربت
۱۲۳	انتظار فرج با قصد قربت
۱۲۵	پرسش های مفهومی از درس های ۱۰ و ۱۱
۱۲۶	درس دوازدهم: مراتب انتظار فرج بر اساس منزلت آن که فرجش را انتظار می کشیم
۱۲۶	انتظار فرج چه کسی؟
۱۳۱	در انتظار رفع گرفتاری از خود امام عصر <small>علیه السلام</small>
۱۳۷	درس سیزدهم: بالاترین درجهٔ انتظار
۱۳۷	متناظر با بالاترین درجهٔ معرفت و محبت

۳۵	انتظار، ضد یأس
۴۰	انتظار فرج، بالاترین عبادت مؤمن
۴۳	انتظار فرج همراه با رضا و تسلیم به قضای الهی
۴۵	پرسش های مفهومی از درس های ۱ تا ۳

بخش دوم: انتظار فرج امام عصر علیه السلام و اقسام آن

۴۹	فصل اول: انتظار فرج امام عصر <small>علیه السلام</small>
۴۹	درس چهارم: غیبت امام <small>علیه السلام</small> ، بزرگترین گرفتاری عصر
۴۹	رابطهٔ شدت انتظار با شدت گرفتاری
۵۱	گرفتاری غیبت
۵۴	محرومیت های ناشی از غیبت
۵۸	درس پنجم: مقایسهٔ زمان غیبت با زمان ظهور
۵۸	برطرف شدن اندوه ها و گرفتاری ها
۶۰	گرد آمدن بر محور دین حق
۶۲	کامل شدن عقول
۶۵	درس ششم: اهمیت احساس درد
۶۵	شکایت از غیبت
۶۸	شکایت همراه با رضا
۷۱	ظهور موفور الشرور
۷۳	غفلت از درد غیبت امام
۷۷	درس هفتم: رنج و مصیبت مؤمن از وقوع ظلم
۷۷	برطرف شدن ظلم به دست امام عصر <small>علیه السلام</small>
۷۹	اندوه مؤمن از وقوع ظلم در هر نقطهٔ زمین
۸۰	اندوه امام صادق <small>علیه السلام</small> از ظلم به یک شیعه
۸۵	پرسش های مفهومی از درس های ۴ تا ۷



۱۸۷	شبهه حضرت موسی <small>علیه السلام</small>
۱۹۰	امیدوار تر باش
۱۹۲	حیرت امام <small>علیه السلام</small>
۱۹۵	درس هجدهم: مقدمه نداشتن ظهور (۱)
۱۹۵	یأس از فرج در هنگام فرج
۱۹۹	ظهور به طور ناگهانی محقق می شود
۲۰۱	نقد نظریه «ظهور صغری»
۲۰۶	درس نوزدهم: مقدمه نداشتن ظهور (۲)
۲۰۶	تجلیات امام عصر <small>علیه السلام</small> در گذشته
۲۱۰	علائم حتمی ظهور چه می شود؟
۲۱۴	درس بیستم: وظیفه امیدواری به ظهور
۲۱۴	یأس از ظهور، یک لحظه هم پذیرفته نیست
۲۱۷	نزدیک شمردن ظهور
۲۲۱	پرسش های مفهومی از درس های ۱۷ تا ۲۰
۲۲۳	فهرست منابع

۱۳۷	رابطه محبت با انتظار فرج
۱۴۰	محبت امام عصر <small>علیه السلام</small>
۱۴۴	نشانه های محبت خالص
۱۴۹	درس چهاردهم: درخواست رفع گرفتاری از امام عصر <small>علیه السلام</small>
۱۴۹	دعای قنوت امام عسکری <small>علیه السلام</small> در فرج فرزند خود
۱۵۳	دو نمونه از دعاهای امام عصر <small>علیه السلام</small> در تعجیل فرج خودشان
۱۵۵	عالی ترین رتبه انتظار فرج امام عصر <small>علیه السلام</small>
۱۵۹	پرسش های مفهومی از درس های ۱۲ تا ۱۴

بخش سوم: انتظار لحظه به لحظه

۱۶۳	فصل اول: بداء پذیر بودن وقت ظهور و علانم آن
۱۶۳	درس یازدهم: بدائی بودن وقت ظهور
۱۶۳	وقت قطعی برای ظهور تعیین نشده است
۱۶۴	اعتقاد به «بداء»
۱۶۸	علم به بدائیات، مخصوص خداست
۱۷۲	انگه: وقتی برای ظهور تعیین نکرده اند
۱۷۵	درس شانزدهم: بداء پذیر بودن علانم ظهور
۱۷۵	مقدمت و علانم ظهور هم بداء پذیرند
۱۸۰	علائم محتوم هم بداء پذیرند
۱۸۳	نیازی به علانم نیست
۱۸۵	پرسش های مفهومی از درس های ۱۵ و ۱۶

۱۸۷	فصل دوم: ناگهانی بودن ظهور امام <small>علیه السلام</small>
۱۸۷	درس هفدهم: اصلاح امر ظهور در یک شب



بخش اوّل

اهمّیت و تعریف انظار



فصل ۱

وجوب انتظار

درس اول: وجوب انتظار

انتظار، شرط قبولی اعمال

هر عمل دینی برای آنکه عبادتی مقبول در پیشگاه خدای متعال تلقی شود، باید شرایطی داشته باشد که بخش عمده‌ای از این شرایط به شخص عمل‌کننده مربوط می‌شود. اینها همان اموری است که گاهی به عنوان «دین» از آن یاد می‌شود؛ دین صحیح و مطابق خواست خداوند. در فرمایشی از امیر مؤمنان علیه السلام به این حقیقت اشاره شده است که هیچ‌کار خوبی از غیر شخص دیندار پذیرفته نیست:

أَيُّهَا النَّاسُ! دِينَكُمْ! دِينَكُمْ! تَمَسَّكُوا بِهِ وَلَا يُزِيلَنَّكُمْ أَحَدٌ عَنْهُ. لِأَنَّ السَّيِّئَةَ فِيهِ خَيْرٌ مِنَ الْحَسَنَةِ فِي غَيْرِهِ. لِأَنَّ السَّيِّئَةَ فِيهِ

از مباحث حلقه‌های پیشین قطره‌ای از دریای معرفت امام عصر علیه السلام چشیدیم؛ هم او که حجت خدا در زمین، چشم خداوند در میان خلق، نور هدایت پروردگار، کشتی نجات، چشمه حیات و در یک کلام، بزرگترین نعمت الهی است که برتر از توصیف و تصوّر ماست. (اشاره به فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام در حدیث نورانیت، بحارالانوار، ج ۲۶، ص ۲)

چنین نعمتی قرن‌هاست که از ما پنهان شده و ما از فیض ظهور او محرومیم.

در این میان آنچه سبب گشایش امر ما محرومان و گرفتاران می‌باشد، «انتظار» آن عزیز است که باید هرچه بیشتر مورد تأمل قرار گیرد تا دقایق آن، فهم و سپس به کار بسته شود.

در این بخش ابتدا به اهمّیت انتظار و جایگاه آن در دین اشاره کرده و سپس با توجه به وجدانی بودن حال انتظار به تعریف آن پرداخته‌ایم. توضیح اینکه چرا انتظار فرج، بالاترین عبادت خداوند و محبوب‌ترین عمل نزد اوست، در همین بخش آمده است.

تُغْفَرُ وَ الْحَسَنَةَ فِي غَيْرِهِ لَا تُقْبَلُ.^۱

ای مردم! مراقب دین خود باشید! مراقب دین خود باشید! به آن تمسک کنید و کسی شما را از آن خارج نسازد و برنگرداند. زیرا کار بد در دین، از کار خوب در غیر دین بهتر است. چون کار بد در دین بخشوده می‌شود، اما کار خوب در غیر دین پذیرفته نمی‌شود.

پس قبل از انجام هر عملی، باید دینی را که شرط پذیرفته شدن همه اعمال است، بشناسیم و این امر با مراجعه به احادیث کاملاً روشن می‌گردد.

فردی در حالی که نوشته‌ای همراه خود داشت، خدمت حضرت باقرالعلوم علیه السلام رسید. ایشان پیش از آنکه او نوشته‌اش را باز کند، فرمودند:

هَذِهِ صَحِيفَةٌ مُخَاصِمٌ يَسْأَلُ عَنِ الدِّينِ الَّذِي يُقْبَلُ فِيهِ الْعَمَلُ.

این، نوشته‌ای است که سؤال می‌کند درباره آن دینی که عمل در آن پذیرفته است.

آن شخص گفت: خدا شما را رحمت کند. این همان چیزی است که من می‌خواهم. آنگاه حضرت فرمودند:

شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، وَ تُقَرَّبُ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، وَ الْوِلَايَةُ لَنَا أَهْلِ الْبَيْتِ، وَ الْبِرَاءَةُ مِنْ عَدُوِّنَا، وَ التَّسْلِيمُ لِأَمْرِنَا، وَ الْوَرَعُ، وَ

التَّوَاضُّعُ، وَ اِنْتِظَارُ قَائِمِنَا؛ فَإِنَّ لَنَا دَوْلَةً إِذَا شَاءَ اللَّهُ جَاءَ بِهَا.^۱

گواهی دادن به توحید پروردگار و اینکه حضرت محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بنده و فرستاده اوست، و اقرار به آنچه از جانب خداوند آمده و پذیرفتن ولایت ما اهل بیت علیهم السلام، و بیزاری جستن از دشمن ما، و تسلیم شدن نسبت به امر ما، و ورع، و فروتنی، و در انتظار قیام کننده ما بودن؛ چون برای ما دولتی است که هرگاه خداوند بخواهد، آن را محقق می‌سازد.

طبق این بیان، انتظار قائم اهل بیت علیهم السلام از ارکان دینی است که عمل در آن پذیرفته می‌شود.

در حدیث دیگری ابوبصیر از حضرت صادق علیه السلام نقل می‌کند که ایشان روزی چنین فرمودند:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ مِنَ الْعِبَادِ عَمَلًا إِلَّا بِهِ؟

آیا شما را خبر ندهم به آنچه خدای عز و جل هیچ عملی را از بندگان جز به سبب آن نمی‌پذیرد؟

ابوبصیر عرض می‌کند: بله، بفرمایید. آنگاه حضرت چنین توضیح می‌دهند:

شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَبْدُهُ [وَ رَسُولُهُ]،

وَ الْإِقْرَارُ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ، وَ الْوِلَايَةُ لَنَا، وَ الْبِرَاءَةُ مِنْ أَعْدَائِنَا، - يَعْنِي الْأَيْمَةَ خَاصَّةً - وَ التَّسْلِيمُ لَهُمْ، وَ الْوَرَعُ، وَ الْأَجْتِهَادُ، وَ

الطَّمَأْنِينَةُ، وَ الْإِنْتِظَارُ لِلْقَائِمِ علیه السلام.^۲

۱ - اصول کافی، کتاب الایمان و الکفر، باب دعائم الاسلام، ح ۱۳.

۲ - الغیبة، نعمانی، باب ۱۱ ح ۱۶.

۱ - معانی الاخبار ص ۱۸۵ و ۱۸۶.



وجوب انتظار قائم علیه السلام

در احادیث متعددی از معصومین علیهم السلام، قیام کننده از اهل بیت علیهم السلام که انتظار ظهورش از ارکان دین به شمار آمده، دقیقاً معرفی شده است. به عنوان نمونه از حضرت جواد الائمه علیه السلام نقل شده است که فرمودند:

إِنَّ الْقَائِمَ مِنَّا هُوَ الْمَهْدِيُّ الَّذِي يَجِبُ أَنْ يُنْتَظَرَ فِي غَيْبَتِهِ.^۱

همانا قیام کننده از ما (اهل بیت علیهم السلام) همان مهدی علیه السلام است که انتظار او در (زمان) غیبتش واجب است.

تعبیر وجوب، در فرمایش حضرت جواد علیه السلام نشان دهنده ضرورت حال انتظار در زمان پنهانی امام علیه السلام می باشد. نتیجه ای که از کل این بحث گرفته می شود این است که دینداری و بندگی خدا جز به شرط تحقق این رکن مهم - یعنی انتظار قائم علیه السلام - امکان ندارد و کسی که به دنبال عبادت پروردگار است، نباید از این امر واجب غفلت بورزد.

امانکته ای که در اینجا به صورت سؤال یا اشکال مطرح می شود این است که: مگر حالت انتظار یک حالت اختیاری است که بتواند متعلق وجوب قرار گیرد؟ آیا اساساً امر به انتظار داشتن صحیح است؟

هر کس حال انتظار را در خودش وجدان کرده باشد، تصدیق می کند که این حال بدون وجود مقدماتش در انسان ایجاد نمی شود و اگر مقدمات آن به طور کامل موجود شود، «انتظار» قهراً حاصل می شود و نیاز به امر و دستوری در مورد آن نیست.

بنابراین می توان گفت: اصل حالت انتظار داشتن بسان افعالی چون

گواهی دادن به توحید پروردگار و اینکه حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم بنده (و فرستاده) اوست، و اقرار به آنچه خداوند دستور فرموده، و ولایت ما، و بیزاری جستن از دشمنان ما - منظور خصوص ائمه علیهم السلام است - و تسلیم شدن نسبت به ایشان، و ورع، و کوشش (در راه عمل به شرع)، و طمأنینه، و در انتظار حضرت قائم علیه السلام بودن.

بنابراین هیچ عملی در دین، بدون حالت انتظار مهدی موعود علیه السلام مقبول درگاه الهی نیست. منظور از مقبول شدن این است که آن عمل، عبادتی تلقی شود که مشمول پاداش پروردگار قرار گیرد و باعث تقرب شخص به پیشگاه الهی شود.

پاداش هایی که برای انجام یک عمل خاص در کتاب و سنت آمده است، همگی بر عمل مقبول، مترتب می شود و اگر آن عمل، حائز شرایط قبولی نباشد، انجام دهنده آن استحقاق هیچگونه پاداشی از جانب خداوند ندارد. با این وصف بدون حال انتظار قائم علیه السلام استحقاق هیچ خیر و پاداشی بابت انجام عبادات برای انسان پدید نمی آید.

البته اگر خداوند بخواهد از روی فضل و کرم خویش، یک عبادت ناقص و فاقد بعضی شرایط را از بنده ای بپذیرد، بحث دیگری است، ولی آنچه طبق وعده های الهی و براساس مقررات وضع شده، سبب قبولی اعمال است، همان شرایط اعلام شده می باشد.

۱ - کمال الدین ج ۲ ص ۳۷۷ باب ۳۶ ح ۱.

خوردن و آشامیدن، اختیاری انسان نیست. اگر کسی طالب ایجاد این حال باشد، باید مقدمات آن را در خودش فراهم کند و در صورت تحقق آن مقدمات، حالت انتظار خود به خود به وجود می‌آید. پس امر به انتظار و وجوب آن، در حقیقت به ایجاد آن مقدمات برمی‌گردد.

البته انتظار دارای شدت و ضعف می‌باشد و هر درجه‌ای از آن، مقدمات خاص خود را دارد. پایین‌ترین درجه انتظار وقتی است که انسان احتمال وقوع چیزی را بدهد. شدت انتظار بستگی به قوت این احتمال دارد. احتمال بالاتر، انتظار قوی‌تری را موجب می‌گردد و قوت انتظار منشأ پیدایش آثاری در فرد منتظر می‌شود که این آثار در مراتب پایین‌تر به چشم نمی‌خورد. بحث فعلی ما به درجات پایین انتظار که اثر چندانی در فرد ندارد، ناظر نیست. بر این اساس، مقدماتی که حال انتظار را در فرد به درجه قابل توجه و مؤثری می‌رساند، در چهار عامل خلاصه می‌کنیم:

عوامل ایجاد کننده انتظار

اول: یقین داشتن به وقوع چیزی. یعنی اینکه انسان واقع شدن چیزی را به طور قطع و یقین بداند و هیچ شک و تردیدی در آن نداشته باشد. در این صورت انتظار وقوع آن خود به خود در شخص حاصل می‌گردد. هر قدر این علم و یقین قوی‌تر باشد، انتظار وقوع آن هم شدیدتر است.

دوم: نزدیکی دانستن وقوع آن چیز. ممکن است واقع شدن چیزی را انسان با قطع و یقین بداند، ولی وقوع آن را در آینده‌ای دور ببیند. در این صورت حالت انتظار برای آن واقعه ضعیف است. هر قدر وقوع آن را نزدیک‌تر ببیند، انتظارش در مورد آن بیشتر خواهد بود.

سوم: دوست داشتن آن وضعیتی که به وقوع آن علم دارد. انسان هر اندازه چیزی را که خبر از وقوعش داده‌اند بیشتر دوست بدارد، حالت انتظارش نسبت به آن شدیدتر می‌شود. چه بسا خبر قطعی از واقع شدن چیزی به انسان داده شود ولی آن چیز مطبوع و محبوب او نباشد، در این صورت قطعاً انتظارش نسبت به آن کمتر و ضعیف‌تر می‌باشد.

چهارم: دوست داشتن آن کسی که خبر از آمدنش داده‌اند. اگر انسان به آمدن کسی یقین داشته باشد، هر قدر او را بیشتر دوست بدارد، آمدنش را بیشتر انتظار می‌کشد.

اگر این چهار عامل در مورد وقوع چیزی موجود باشد، قهراً و قطعاً انتظار وقوع آن هم قابل توجه خواهد بود و هیچ نیازی به امر نسبت به آن نیست. به کسی که این مقدمات برایش حاصل شده، لازم نیست گفته شود که: «منتظر باش!» چون او قطعاً منتظر هست. حتی نمی‌توان گفت: «منتظر نباش!» زیرا با وجود این عوامل، او نمی‌تواند منتظر نباشد.

در مورد انتظار ظهور امام عصر عجل الله فرجه هم مطلب از همین قرار است^۱. برای آنکه حال انتظار ایشان در کسی پیدا شود، باید مقدماتش فراهم شود. اگر مقدمات محقق باشد، انتظار هم هست و نیازی به امر نسبت به آن نیست و اگر آن مقدمات نباشد، انتظار حاصل شدنی نیست. مهم‌ترین این مقدمات همان چهار عامل مذکور است:

۱ - البته انتظار ظهور یک مصلح جهانی در غیر اسلام هم مطرح بوده است ولی مبنای ما در این کتاب بحث انتظار در فرهنگ امامیه (شیعیان دوازده امامی) است که در آن، منجی بشر شخص حضرت حجة بن الحسن العسکری عجل الله تعالی فرجه الشریف هستند و انتظار را صرفاً نسبت به ظهور ایشان مطرح می‌کنیم.



کاملاً متفاوت است و لازمه آن پیشگویی در مورد زمان ظهور هم نیست.

سوم، دوست داشتنِ ظهورِ امام علیه السلام: کسی که به ظهورِ امام زمان علیه السلام صدرِ صد معتقد است و وقوع آن را هم نزدیک می‌بیند، هر قدر آن وضعیت موعود را بیشتر دوست بدارد، انتظارش نسبت به آن بیشتر خواهد بود و اگر آن را خوش نداشته باشد، انتظارش ضعیف و سست می‌شود. این دوست داشتن تنها زمانی به وجود می‌آید که مؤمنان تصویر روشنی از زمان ظهور حضرت داشته باشند تا اینکه نه تنها از آن نترسند بلکه برای وقوعش لحظه شماری کنند.

در قرآن و سنت، بشارت‌های متعددی در مورد نعمت‌های بی‌نظیر زمان ظهور ذکر شده است که در بخش دوم کتاب به گوشه‌ای از آن اشاره خواهد شد. اعتقاد و باور محکم نسبت به این بشارت‌ها، خود به خود انتظار مؤمن را نسبت به آن بالا می‌برد.

چهارم، دوست داشتنِ خودِ امام عصر علیه السلام: هر کس محبت و علاقه‌اش به امام زمان علیه السلام بیشتر باشد، ظهور ایشان را بیشتر دوست می‌دارد و قهراً انتظارش نسبت به قدم ایشان بیشتر و قوی‌تر خواهد بود.

با وجود این چهار عامل، انتظار نسبت به ظهور امام علیه السلام خودبه‌خود به وجود می‌آید و در صورت نبود یا ضعف این عوامل، انتظار هم ضعیف و کم‌اثر می‌شود. هر چه این مقدمات قوی‌تر باشد، انتظار هم شدیدتر می‌شود.

بنابراین برای عمل به وظیفه انتظار حضرت قائم علیه السلام باید این

اول، یقین به ظهور حضرت: هر قدر علم و یقین شخص به ظهور امام علیه السلام بیشتر و عمیق‌تر باشد، انتظارش نسبت به آن بیشتر است. اگر خدای ناکرده شک و تردیدی در اصل وقوع آن داشته باشد، یا اعتقادش به آن سست و ضعیف باشد، انتظارش هم به همان اندازه کم و ضعیف و سست خواهد بود و چه بسا به صفر برسد.

یقین قوی و محکم در این مسأله رابطه مستقیم با ایمان و اعتقاد شخص به وعده‌های قرآن و سنت دارد و هر قدر این ایمان و اعتقاد راسخ‌تر و عمیق‌تر شود، خودبه‌خود انتظارش نسبت به وقوع آن هم شدیدتر خواهد شد.

دوم، نزدیک دانستن امر ظهور: ممکن است کسی به اصل ظهور حضرت یقین داشته باشد، ولی وقوع آن را در آینده‌ای دور ببیند. در این صورت انتظارش نسبت به آن سست و ضعیف می‌شود. ولی اگر آن چنانکه در احادیث اهل‌بیت علیهم السلام آمده است، امر ظهور را دور نپنداریم، بلکه آن را نزدیک ببینیم، آنگاه انتظار ما نسبت به آن شدیدتر می‌گردد. اینکه در دعای عهد می‌خوانیم:

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيداً وَ نَرَاهُ قَرِيباً.^۱

آنها (کافران و ناباوران) ظهور امام علیه السلام را دور می‌بینند، ولی ما آن را نزدیک می‌بینیم.

برای این است که حالت انتظار در ما شدیدتر گردد. چنین اعتقادی خودبه‌خود درجه انتظار را در انسان بالاتر می‌برد.

البته نزدیک دانستن ظهور با «استعجال» که در روایات مذمت شده

۱ - بحارالانوار ج ۱۰۲ ص ۱۱۲.

مقدمات را تقویت کرد. امر به انتظار حضرت، در حقیقت امر به ایجاد اینهاست و اگر بعضی از اینها هم اختیاری نباشند، باید مقدمات آنها را فراهم کرد.

مثلاً محبت به امام علیه السلام به محض اراده انسان و اختیارش حاصل نمی‌شود و ایجاد آن هم احتیاج به مقدماتی دارد؛ زیرا چنین نیست که به محض اراده انسان، محبت نسبت به چیزی یا کسی در او به وجود آید. باید با انجام افعال اختیاری مناسب، کم‌کم زمینه‌های ایجاد آن را فراهم کرد تا خداوند لطف کند و محبت انسان را نسبت به امامش بیشتر کند. به طور کلی شاید بتوان مهم‌ترین عامل را در ایجاد محبت نسبت به امام عصر علیه السلام و ظهور ایشان، معرفت آن عزیز دانست که در محل خود درباره زمینه‌های اختیاری آن بحث شده است.^۱

در مورد عامل اول و دوم نیز آشنایی بیشتر با کتاب و سنت و بشارت‌های مذکور در آنها، از طریق مطالعه کردن و جدی گرفتن و اهمیت دادن و ... که همه، افعال اختیاری هستند، می‌تواند زمینه‌ساز علم و ایمان قوی‌تر و باور محکم‌تر باشد. به طور کلی عمل به وظایف اهل معرفت امام علیه السلام در زمان غیبت ایشان، در این خصوص می‌تواند بسیار مؤثر باشد که توضیح آنها در محل مناسب خود آمده است.^۲

ناگفته نماند که امر به انتظار و به طور کلی همه امور غیراختیاری که در شرع موارد متعددی از آنها به چشم می‌خورد، باعث می‌شود که توجه مکلف نسبت به آن جلب شود و فکر و دل او را به خود مشغول

۱ - درباره این بحث در حلقه سوم این سلسله درس‌ها سخن گفتیم.

۲ - این موضوع در حلقه چهارم مورد بحث واقع شده است.

نموده، آن را مهم بشمارد و برای تحقق بخشیدن آن به فکر و تلاش بیفتد و این خود یک عامل اصلی برای به وجود آمدن آن حالت غیر اختیاری است. پس او امری که در دین نسبت به امور غیراختیاری (از جمله انتظار) وارد شده است، در تحقق آنها بسیار مؤثر می‌باشد.